

Nr 52

Kungl. Maj:ts proposition angående medelstillskott till AB Asea-Atom; given Stockholms slott den 10 mars 1972.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden, föreslå riksdagen att bifalla det förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

RUNE B. JOHANSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att staten under 1972 lämnar ett medelstillskott om 30 milj. kr. till AB Asea-Atom, som kommer att få ett motsvarande medelstillskott från ASEA. Bolaget bedriver utveckling, tillverkning och försäljning av kärnreaktorer och reaktorbränsle. Aktiekapitalet uppgår till 60 milj. kr. varav staten och ASEA äger lika stora delar.

Utdrag ur protokollet över industriärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 10 mars 1972.

Närvarande: statsministern PALME, ministern för utrikesärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASP-LING, NILSSON, GEIJER, ODHNOFF, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, FELDT.

Chefen för industridepartementet, statsrådet Johansson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga angående *medelstillskott till AB Asea-Atom* och anför.

Inledning

I november 1968 träffade staten och Allmänna Svenska Elektriska Aktiebolaget (ASEA) ett konsortialavtal om samarbete på reaktor- och bränsleområdet. Avtalet gäller t. o. m. utgången av år 1979. Det innehåller ett åtagande från statens sida att forsknings- och utvecklingsresurserna vid AB Atomenergi skall kunna användas för att stödja svensk industris kommersiella verksamhet på atomenergiområdet.

Enligt avtalet skulle det nya bolaget Asea-Atom börja sin verksamhet den 1 januari 1969. Huvudkontoret skulle ligga i Västerås. Vidare föreskrev avtalet att huvuddelen av personalen vid ASEAs atomkraftverksamhet och Atomenergis personal vid bränsleelementfabriken i Stockholm skulle överföras till Asea-Atom. Även viss utrustning, patent- och licensrättigheter samt inneliggande order hos ASEA och Atomenergi på reaktor- och bränsleområdet skulle överföras till det nya bolaget. Undantag gjordes dock för Marviken-projektet.

Asea-Atom fick genom detta arrangemang överta beställningarna på Oskarshamnsverkets första aggregat och den första reaktorn till Ringhals.

Avtalet förutsatte att Asea-Atom skulle arbeta som huvudleverantör av reaktorsystem utan större egna tillverkningsresurser, bortsett från bränsleelementproduktionen. Bolagets leveranser av reaktoranläggningar baseras således väsentligen på underleverantörer. Principen om fri konkurrens fastslogs i avtalet genom föreskrift att bolaget vid leveranser skall infordra anbud från sådana svenska och utländska leverantörer som kan ge de fördelaktigaste villkoren. Vid marknadsföring utomlands avsågs Asea-Atom utnyttja ASEAs utlandsrepresentation.

Aktiekapitalet i Asea-Atom fastställdes till 60 milj. kr., varav parterna skall äga hälften vardera. Staten skulle för sina aktier betala en

överkurs av 60 %, dvs. 18 milj. kr. utöver aktiernas parivärde, med hänsyn till storleken av de värden som från vardera sidan avsågs bli tillförda bolaget. Det föreskrevs vidare att ordförandeskapet i styrelsen skulle alternera mellan de båda aktieägarna. Genom att ASEA tillförsäkrades ordförandeskapet vid bolagsstämman skapades förutsättningar för att låta Asea-Atom ingå i ASEA:s koncernbalansräkning. Å andra sidan föreskrevs i avtalet att vissa väsentliga beslut kräver enighet mellan aktieägarna.

Vid anmälan av konsortialavtalet i prop. (1968: 169) framhöll föredragande statsrådet att föreningen av Atomenergis och ASEA:s verksamhet för utveckling och projektering av kommersiella reaktorer skulle medge rationaliseringsvinster och ett effektivt utnyttjande av landets resurser på reaktor- och bränsleområdet. Vidare framhölls att den valda samarbetsformen utgjorde en lösning av frågan om kommersiell exploatering på ett område där den industriella verksamheten baseras på stora statliga utvecklingsinsatser. Mot bakgrund av den väntade marknadsutvecklingen bedömdes ett engagemang i exploateringen på lång sikt företagsekonomiskt motiverat för statens del. Även allmänna industripolitiska skäl talade för en fördjupad samverkan mellan staten och industrin på detta område. Riksdagen godkände förslagen (SU 1968: 199, rskr 1968: 408).

Asea-Atoms verksamhet 1969—1971

I enlighet med konsortialavtalet började Asea-Atom 1969 sitt första verksamhetsår som självständigt bolag. Det engagerades omedelbart i förhandlingar om reaktorleveranser till olika kraftverksprojekt inom och utom landet. Det visade sig därvid att bolaget hade begränsade möjligheter att ställa realsäkerhet för sina åtaganden i samband med leveranser. Detta utgjorde en betydande nackdel i konkurrensen med utländska reaktorleverantörer, av vilka flertalet bedriver omfattande verksamhet även på andra områden och kan ställa säkerhet i form av inteckningsbara tillgångar. Asea-Atom hemställde därför om en särskild garanti från aktieägarnas sida till ett belopp av 500 milj. kr., fördelat med hälften vardera på staten och ASEA.

Såvitt avser statens åtaganden underställdes garantifrågan riksdagen i en proposition. I denna föreslogs att garantin skulle få formen av en förbindelse att intill ett belopp av 500 milj. kr. tillskjuta medel som kunde visa sig erforderliga utöver bolagets egna tillgångar för att bolaget vid var tid skulle kunna fullgöra sina förpliktelser. Förslaget godkändes av riksdagen (prop. 1969: 101, SU 1969: 99, rskr 1969: 245). Inom ramen för riksdagens bemyndigande har en statlig garanti av 250 milj. kr. utfärdats. ASEA har ställt en motsvarande garanti.

Utvecklingen på den internationella kärnkraftmarknaden har under

de senaste åren präglats av stora variationer i beställningsvolym och priser. Behovet av referensanläggningar har lett till att en del tidigare order tagits till priser som inte ger skäligen täckning för risktagande och utvecklingsinsatser.

Priserna på nya anläggningar började stiga 1969. Prisökningarna fortsatte under åren 1970 och 1971. Lönenivån steg och många komponenter blev dyrare. Utökade säkerhetskrav förde med sig extra kostnadsökningar och ledde även till att beställningarna blev mer omfattande än tidigare. Aggregatstorlekarna tenderade att växa.

Asea-Atom fick i april 1969 order på en andra reaktor med bränsle till Oskarshamns kärnkraftstation. Några månader senare fick bolaget en i det närmaste identisk order för leverans till det nya Barsebäcksverket norr om Malmö. Bolagets första fyra reaktorbeställningar kunde värderas till mer än 1 miljard kr., exkl. bränslet. Reaktorerna var planerade för en sammanlagd effekt av ca 2 300 MWe.

Hösten 1971 placerade statens vattenfallsverk en ny order hos Asea-Atom på reaktordelen och bränslet till det första aggregatet på cirka 900 MWe vid Forsmarks kärnkraftstation. Ordervärdet uppgår till ca 440 milj. kr. Till detta kommer att bolaget f. n. har option på leverans av ytterligare två aggregat till resp. Barsebäck och Forsmark.

Asea-Atom har kunnat bygga ut sin verksamhet avsevärt sedan den 1 januari 1969. Personalstyrkan har mer än fördubblats fram till årsskiftet 1971/72 då den uppgick till 739 personer. Den totala orderin gången har varit följande.

1969	ca 485 milj. kr.
1970	ca 34 milj. kr.
1971	ca 466 milj. kr.

Asea-Atom hade den 31 december 1971 ineliggande order till ett värde av ca 1,5 miljarder kr.

Värdet av bolagets omsättningstillgångar steg från 471 till 622 milj. kr. fr. o. m. den 31 december 1970 t. o. m. den 31 december 1971. Värdet av anläggningstillgångarna ökade under samma tid från 34 till 44 milj. kr. Häremot står kort- och långfristiga skulder på 441 resp. 604 milj. kr. Faktureringen har under de tre första verksamhetsåren uppgått till sammanlagt 34,4 milj. kr.

Asea-Atoms utvecklingsarbete är till stor del knutet till beställda reaktorer. Man arbetar emellertid även med en långsiktig utveckling av lättvattenreaktorer m. m. Bolaget deltar vidare i studier av snabbreaktorer, reaktorbränslen och bränslematerial tillsammans med bl. a. AB Atomenergi. Asea-Atom har uppfört en ny anläggning i Västerås för tillverkning av bränsleelement och speciella reaktorkomponenter. Leveranserna omfattar bl. a. ersättningsbränsle och zircaloyboxar för bränsleelement.

Asea-Atoms första kommersiella kärnkraftverk, Oskarshamn 1, har

liksom flertalet andra större kärnkraftanläggningar drabbats av förseningar under uppförandet. Sena leveranser från underleverantörer och fel på konventionella komponenter, exempelvis pumpar och ventiler, har varit de viktigaste orsakerna till förseningarna.

Bränsleladdningen i Oskarshamnsverket avslutades under januari 1971. Utmatning av elektrisk kraft förekom första gången under augusti 1971 och i januari 1972 uppnåddes leveranseffekten. Den 6 februari 1972 kunde man vid Oskarshamnsverket gå över till kraftproduktionsdrift. Reaktorns regleregenskaper har varit goda och i fråga om reaktor-fysikaliska data har överensstämmelsen mellan beräknade och uppmätta data varit utmärkt. Omfattande prov av säkerhetsfunktioner m. m. har kunnat genomföras med framgång.

Framställningar om medelstillskott till Asea-Atom

Asea-Atom har den 7 mars 1972 gjort framställningar till ägarna, staten och ASEA, om medelstillskott till bolaget under 1972. Man har därvid åberopat de höga etableringskostnader bolaget haft under den första treårsperioden för att kunna hävda sig i en hård internationell konkurrens, där endast ett litet antal företag kan mobilisera tillräckliga resurser för att uppträda som självständiga tillverkare av reaktorer och bränsle. Man har också från bolagets sida hänvisat till de väntade förlusterna i samband med leveransen av kärnkraftverket Oskarshamn 1.

Kostnaderna för utveckling av reaktorsystem, komponenter och reaktorbränsle bedömer Asea-Atom som höga och ofta förenade med omfattande och dyrbart experimentellt arbete samt verifikationsprovning innan ett utvecklingssteg kan introduceras i kommersiell skala. Även marknadsföring och direkt anbudsgivning är mycket tids- och kostnadskrävande på grund av det omfattande tekniska material som ingår i ett reaktoranbud. Vid anbud för export tillkommer dessutom kostnader för utredningar och modifikationer för anpassning till lokala säkerhets- och förlägningskrav. Asea-Atom har varit aktivt engagerad i omfattande utvecklingsarbete och marknadsföring i Sverige och utlandet. Bolaget räknar också i fortsättningen med betydande kostnader för vidareutveckling av reaktorsystem och komponenter.

Asea-Atom har hemställt att vardera aktieägaren skall lämna bolaget ett medelstillskott om 30 milj. kr. under år 1972. ASEA har i skrivelse till Asea-Atom förklarat sig villigt att tillskjuta 30 milj. kr. under förutsättning bl. a. att staten gör motsvarande tillskott.

Departementschefen

För att kunna hävda sig på den mycket hårda internationella kärnkraftmarknaden måste en reaktor- och bränsletillverkare förfoga över stora tekniska resurser och en högt kvalificerad personal. Detta beror

bl. a. på de mycket höga säkerhetskrav som måste ställas på kärnkraftverken.

Asea-Atom har nu färdigställt Sveriges första kommersiella kärnkraftverk, Oskarshamn 1. Efter mycket noggranna provningar, bl. a. från säkerhetssynpunkt, kunde man övergå till kraftproduktionsdrift den 6 februari 1972. Anläggningen blev omkring ett och ett halvt år försenad. Detta kommer att medföra förluster på ordern för Asea-Atom. Förseningar har emellertid varit vanliga vid leverans av kärnkraftverk även i andra länder. Ofta har kostnaderna ökat på grund av skärpningar i kraven på säkerhet under byggnadstiden. Därtill har prisnivån, särskilt på vissa tyngre komponenter, stigit avsevärt sedan början av 1969. Arbetskostnaderna har också ökat. En del äldre order har också tagits i hård konkurrens mellan företagen under en period när prisnivån var pressad.

Asea-Atom har fått omfattande beställningar och har förmått att med begränsade ekonomiska medel göra ett gott arbete och leverera en för företagets framtida verksamhet betydelsefull referensanläggning i Oskarshamn.

Svensk kraftindustri har visat stort förtroende för bolaget. Detta kunde den 31 december 1971 uppvisa inneliggande order till ett värde av ca 1,5 miljarder kr. Det finns anledning att se med optimism på möjligheterna att ytterligare öka verksamhetsvolymen. Genom att svensk industri i betydande utsträckning levererar komponenter till Asea-Atoms kärnkraftanläggningar får beställningarna hos Asea-Atom en påtaglig sysselsättningseffekt för landet.

Verksamheten vid Asea-Atom är väsentlig för den svenska utvecklingen på kraftförsörjningens område. Bolaget kommer att svara för leverans av reaktorer och bränsle till ett flertal svenska anläggningar. Det är ur energipolitisk synvinkel mycket angeläget att bolaget har de ekonomiska resurser som krävs för att leveranserna till de svenska kraftverken skall kunna fullgöras utan förseningar.

Asea-Atoms resursbehov har varit föremål för överläggningar mellan ägarna. Bolaget har anmält behov av medelstillskott från staten med 30 milj. kr. under 1972. ASEA, som i likhet med staten är hälftendelägare i Asea-Atom, har förklarat sig villigt att tillskjuta motsvarande belopp under förutsättning att de av båda aktieägarna utställda garantierna att tillskjuta högst 500 milj. kr. reduceras med summan av de aktuella tillskotten.

Jag finner att Asea-Atom bör erhålla det begärda medelstillskottet om 30 milj. kr. från staten. Som följd härav bör statens förbindelse att till bolaget tillskjuta högst 250 milj. kr. reduceras med nämnda belopp.

Jag vill erinra om att riksdagen nyligen förelagts förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (prop. 1972: 13). I denna proposition

berörs bl. a. frågan om avdragsrätt för ASEA vid inkomstbeskattningen för bidrag som bolaget lämnar till Asea-Atom fr. o. m. den 1 juli 1972.

Under återopande av vad jag anfört i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att till *Medelstillskott till Aktiebolaget Asea-Atom* för budgetåret 1972/73 under trettonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 30 000 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

